



การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม: ต่างสำเนียง แต่เสียงเดียวกัน Cross-Cultural Communication

ลดาวัลย์ แก้วสินวล

เกริ่นนำ

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบันทำให้โลกแคบลงทุกที ผู้คนที่อาศัยอยู่ในโลกวันนี้จึงเหมือนคนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านโลกเดียวกัน การติดต่อสื่อสารระหว่างกันจึงเป็นเรื่องที่มวลมนุษยชาติต้องคำนึงถึงสาเหตุเพราะได้เกิดความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม โลกกำลังก้าวไปสู่ความเป็นสากลที่เราต้องมองหาจุดร่วมเพื่อนำโลกของเราไปสู่ความสงบสุข เสรีภาพ และสันติภาพ

แม้ว่าความแตกต่างและความหลากหลายของมนุษยชาติทั้งในด้าน การปกครอง เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา อาจเป็นสาเหตุนำมาซึ่งความไม่เข้าใจในการสื่อสารระหว่างกัน แต่ความจำเป็นในการที่ เราต้องศึกษา เรียนรู้ และแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันจึงมีความสำคัญที่ต้องมีการกำหนดให้เป็นนโยบายทางการสื่อสาร เป็นการลดช่องว่างอันอาจจะเกิดขึ้นได้ ระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกัน

หลายครั้งที่ความไม่เข้าใจในพื้นฐานของอีกฝ่ายหนึ่งได้เป็นสาเหตุแห่งการนำไปสู่การสื่อสารที่ผิดพลาดและบกพร่อง (Miscommunication) และผลกระทบที่ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงตามมา บางพื้นที่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบถึงขั้นก่อให้เกิดสงครามเพื่อการแบ่งแยกดินแดน กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศเป็นต้น

ในจังหวัดชายแดนของประเทศไทยซึ่งประกอบไปด้วย จังหวัดชายแดนห้าจังหวัด คือ สงขลา สตูล ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ก็เป็นพื้นที่ที่ประกอบไปด้วยความหลากหลายของประชากร ได้แก่เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งหากการดำเนินนโยบายทางการสื่อสารไม่ถูกต้องและละเอียดอ่อนมากพอก็อาจจะเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันได้

ปัญหาของการสื่อสารระหว่างกลุ่มที่มีลักษณะแตกต่างกันนั้นเกิดขึ้นทั่วโลกโดยเฉพาะในประเทศที่ประกอบไปด้วยชนกลุ่มน้อย เช่นในประเทศแคนาดาที่มีชนกลุ่มน้อยที่เป็นพวกอินเดียน ชอบเรียกร้องให้รัฐบาลแคนาดาให้ความช่วยเหลือ หรือมีทัศนคติในเรื่องการต้องการแบ่งแยกดินแดนให้เป็นอิสระ ชนผิวดำในประเทศสหรัฐอเมริกาที่เรียกร้องในเรื่องสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Singer, 1982) แต่อย่างไรก็ตามชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มก็มีลักษณะรักสงบ เช่น ชาวเขาในประเทศไทย ชาวเอสกีโม เป็นต้น

ความแตกต่างที่สำคัญในจังหวัดชายแดนของประเทศไทยที่สำคัญคือความแตกต่างทางด้านการนับถือศาสนา และการใช้ภาษาในการสื่อสาร ปัจจัยดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อกระบวนการสื่อสารระหว่างกันโดยตรงหรือไม่เป็นเรื่องที่มีผู้เคยทำการศึกษาเอาไว้บ้างซึ่งส่วนใหญ่พบว่าปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลค่อนข้างมากในการสื่อสาร

แม้ว่ากระบวนการสื่อสารจะเป็นเพียง บริบท หนึ่งในหลายๆ บริบทที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม แต่การสื่อสารมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเชื่อมบริบทต่างๆ ทางสังคมให้เชื่อมต่อกัน และประสานกันอย่างสมดุลง่าย ความชัดเจนในเรื่องกระบวนการสื่อสาร โดยเฉพาะในกลุ่มชาวไทยที่เป็นมุสลิมนั้น มีอุปสรรคสำคัญในเรื่องการรับรู้ การแปลความหมายของการสื่อสารและรูปแบบในการสื่อสารที่แตกต่างไปจากคนไทยพุทธ เนื่องจากสื่อสารต่างภาษา บางครั้งการแปลความหมายที่ผิดพลาด ความไม่เข้าใจอาจเป็นสาเหตุนำไปสู่ความขัดแย้งกันที่สุดในที่สุด

สัมพันธภาพในการสื่อสาร (Communication in Relationship)

การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารเริ่มต้นเมื่อปี 1960 เป็นต้นมา Gregory Bateson, Paul Watzlawick และคณะ (1967) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการสื่อสารระหว่างบุคคล พบว่าความสัมพันธ์กันของบุคคลสองคนในการสื่อสารระหว่างกันมีความสำคัญอย่างยิ่ง รวมทั้งสิ่งที่แสดงออกมาขณะพูดและการลักษณะของความสัมพันธ์ก็ส่งผลกระทบในการสื่อสารระหว่างกันด้วย บุคคลที่มีความสัมพันธ์กันมักจะมีคุณลักษณะบางประการที่คล้ายคลึงกัน

ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างทั้งสองฝ่ายเกิดขึ้นมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันโดยมีระดับของความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันไปตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น การสื่อสารระหว่างสามี ภรรยาที่บ้านมีลักษณะความสัมพันธ์แบบกันเอง การสื่อสารจึงมีลักษณะเป็นไม่เป็นทางการ การสื่อสารระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง มีลักษณะความสัมพันธ์โดยตำแหน่ง ลักษณะการสื่อสารจะมีความเป็นทางการมากขึ้น หรือระหว่างครูกับนักเรียนในห้องเรียน การสื่อสารจะเป็นลักษณะเป็นทางการเช่นเดียวกัน ความสัมพันธ์ของบุคคลจึงมีส่วนสำคัญในการกำหนดรูปแบบการสื่อสารโดยตรง ซึ่งลักษณะที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะส่งผลต่อการแสดงออกทางการสื่อสารระหว่างกันของบุคคลตามลักษณะที่ปรากฏในสัมพันธภาพรูปแบบต่างๆ นั้น เช่น เมื่อมีความใกล้ชิดกันมาเท่าใด รูปแบบการสื่อสารก็จะเป็นไปในลักษณะไม่เป็นทางการ มีความสนทนากัน และไว้วางใจกัน เป็นต้น

สำหรับบทบาทของสื่อมวลชนในด้านวัฒนธรรมนั้น โดยทั่วไปสื่อมวลชนมีหน้าที่สองประการต่อวัฒนธรรมและผู้รับสารคือ (กาญจนา แก้วเทพ, 2547)

สื่อมวลชนเป็นผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมของสังคม ทั้งในรูปแบบของการส่งผ่านวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง (generation to generation) และในด้านการแพร่หลายของวัฒนธรรมของกลุ่มย่อยให้คนในกลุ่มอื่น ในสังคมได้รู้จักวัฒนธรรมของกลุ่มย่อยเหล่านั้น

สื่อมวลชนเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเอง ดั่งหลักการของสำนักวัฒนธรรมศึกษาที่กล่าวว่า สื่อมวลชนเป็นผู้ชักนำโลกแห่งความหมายมา ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของ ความรู้ ความคิด อารมณ์แห่งยุคสมัย แนวทาง การประพฤติปฏิบัติของผู้คนในสังคมนั้น และกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า “cultural we breathe”

ในด้านผู้รับสารนั้น กระบวนการเรียนรู้และการตีความจากสารที่ได้รับจากสื่อมวลชนเกี่ยวกับ วัฒนธรรมนั้น นักวิชาการที่ศึกษาวิจัยเรื่องนี้เห็นว่า ประสบการณ์จากสื่อมวลชนนั้นเป็นประสบการณ์หนึ่งใน ท่ามกลางประสบการณ์ชีวิตด้านอื่นๆ ดังนั้นจึงมีการเชื่อมโยงประสบการณ์ทางวัฒนธรรมจากแง่มุมอื่นๆ ของ ชีวิตมาใช้ในการตีความเนื้อหาที่ได้รับจากสื่ออยู่เสมอ

ลักษณะบางประการเกี่ยวกับวัฒนธรรม

การศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่มีความเหมือนและแตกต่างกันของกลุ่มคนในด้านต่างๆ เราจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะบางประการเกี่ยวกับวัฒนธรรมซึ่งมีดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็น (Necessity) สำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมมนุษย์ หรืออาจ กล่าวได้ว่า มนุษย์จะอยู่โดยปราศจากวัฒนธรรมไม่ได้

2. วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด และไม่สามารถถ่ายทอดทางพันธุกรรม (Heredity) นิสัย (Habits) และความสามารถต่างๆ ของมนุษย์ได้ ส่วนใหญ่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ และมีการถ่ายทอด ต่อมาในภายหลัง

3. วัฒนธรรมของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน (Varieties) และความแตกต่างนี้ไม่อาจนำมา เปรียบเทียบพิจารณาว่า วัฒนธรรมใดดีกว่า เพราะแต่ละวัฒนธรรมย่อมมีความเหมาะสม ถูกต้องตามสภาพ แวดล้อมของแต่ละสังคม แนวความคิดที่ว่า วัฒนธรรมทุกวัฒนธรรมมีส่วนดีเป็นของตนเองเรียกว่าวัฒนธรรม สัมพันธ์ (Cultural Relativism) แนวความคิดนี้มุ่งจะลบล้างความคิดเห็นที่ว่าวัฒนธรรมของตนเหนือกว่า วัฒนธรรมอื่น (Ethnocentrism)

4. วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ (Adaptive) ความจริงข้อนี้ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของมนุษย์ โดยทั่วไปสามารถเปลี่ยนแปลงได้ สองวิธีคือ วิธีแรกเกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ภายในวัฒนธรรมเอง เช่นการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ๆ และ วิธีที่สอง เกิดจากภายนอก เช่น การติดต่อกับวัฒนธรรมอื่น (Culture Contact) เป็นการนำเอาหรือประยุกต์จากวัฒนธรรมอื่นๆ ภายนอกมาใช้กับวัฒนธรรมเดิมส่งผลให้มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น

5. วัฒนธรรมเป็นผลรวมของหลายๆ สิ่ง (Integrative) กล่าวคือ วัฒนธรรมของสังคมหนึ่งเป็น ผลรวมของแบบแผน หรือแนวทางการดำรงชีวิตของหลายๆ อย่างเข้าด้วยกัน ส่วนต่างๆ หรือวัฒนธรรม แต่ละแขนง แต่ละสาขา รวมเป็นวัฒนธรรมที่สมบูรณ์แบบของแต่ละสังคม และถ้าวัฒนธรรมหรือแบบแผนหรือกฎ เกณฑ์และวิธีการดังกล่าว สมาชิกในสังคมยึดถือแบบเดียวกัน เราเรียกววัฒนธรรมนั้นว่า วัฒนธรรมใหญ่ หรือ วัฒนธรรมร่วม (Total Culture) และ ถ้าวัฒนธรรมใหญ่ หรือวัฒนธรรมร่วมของสังคมที่มีแบบคล้ายคลึงกัน และมีดินแดนต่อเนื่องกันเรียกว่า วัฒนธรรมแดน (Culture Area) วัฒนธรรมรวมหรือ วัฒนธรรมใหญ่ยังแบ่งออก เป็น วัฒนธรรมรอง หรือวัฒนธรรมย่อย (Subculture) ซึ่งมีลักษณะคล้ายวัฒนธรรมใหญ่ ซึ่งวัฒนธรรมย่อยที่ นักสังคมวิทยานิยมแบ่งออกเป็นวัฒนธรรมย่อยดังนี้ วัฒนธรรมย่อยทางเชื้อชาติ (Ethnic Subculture) วัฒนธรรม ย่อยตามเกณฑ์อายุ (Age Subculture) วัฒนธรรมย่อยตามเกณฑ์ท้องถิ่น (Regional Culture) และ วัฒนธรรมย่อยเชิงอาชีพ (Occupational Subculture)

สังคมมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และโดยที่แต่ละวัฒนธรรมมีความแตกต่างกันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวต่างจากวัฒนธรรมอื่นๆ คนต่างชาติต่างวัฒนธรรมจึงไม่สามารถตีความสัญลักษณ์ที่ใช้ในวัฒนธรรมที่ตนไม่ได้เป็นสมาชิก แต่ขณะเดียวกันก็ยังมีจุดร่วมหรือลักษณะร่วม (Commonality) บางอย่างที่เหมาะสมกัน ซึ่งสามารถทำให้เกิดการเชื่อมโยงกันได้

อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อกระบวนการสื่อสาร

■ อิทธิพลต่อการรับรู้ (Perception) มนุษย์ได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการสื่อความหมายระหว่างกัน เช่น ภาษา รูปภาพ สัญลักษณ์ต่าง ๆ และมนุษย์จะใช้สัญลักษณ์เหล่านี้สร้างประสบการณ์ส่วนตัว และสร้างความรู้เกี่ยวกับสังคม แต่ละคนจะเก็บสัญลักษณ์เอาไว้เป็นฐานข้อมูล ซึ่งจะถูกนำมาใช้ก็ต่อเมื่อเรามีการกระทำหรือมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ คนที่อยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมเดียวกันจะใช้สัญลักษณ์เหมือนกัน และสัญลักษณ์ดังกล่าวนี้อาจไม่เป็นที่เข้าใจของคนต่างกลุ่มก็ได้ซึ่งสิ่งที่รับรู้มีความหมายทางด้านวัฒนธรรมต่อบุคคลในกลุ่มวัฒนธรรมเดียวกัน บางครั้งการรับรู้ก็เกิดจากสิ่งที่ปรากฏให้เห็นบ่อย ๆ จากสื่อทุกชนิด หรือการรับรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิตหรือจากการบอกเล่าต่อ ๆ กันมา

■ อิทธิพลต่อภาษา การใช้ภาษาเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดทางวัฒนธรรมของกลุ่ม ซึ่งการก่อกำเนิดของภาษาพูดหรือภาษาเขียนก็เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และความเข้าใจที่ตรงกัน ทั้งนี้ลักษณะของภาษาในการสื่อสารแบ่งออกเป็น

1) วจนภาษา (Verbal Communication) พบว่ามีการจัดระบบการใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งๆ เดียวกันหลายคำ

2) อวจนภาษา (Nonverbal Communication) หมายถึงอากัปกริยา หรือพฤติกรรมที่แสดงออกมาในขณะที่ทำการสื่อสารกันและ พบว่าการใช้อวจนภาษาของคนต่างวัฒนธรรมมีความแตกต่างกัน

■ อิทธิพลต่อการตีความหรือการแปลความหมาย คนที่อยู่ในวัฒนธรรมกลุ่มเดียวกันจะมีระบบการตีความความสัญลักษณ์ของสังคมร่วมกัน (แม้จะไม่เหมือนกันทั้งหมดก็ตาม) ด้วยเหตุนี้เราจึงสามารถทำนายพฤติกรรมของคนที่อยู่ในวัฒนธรรมเดียวกันได้

แนวคิดเชิงทฤษฎีทางสังคม (Social Theory)

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ร่วมกันถ้าความสัมพันธ์เป็นไปด้วยดี รักใคร่ สามัคคี และไว้วางใจซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันย่อมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สงบสุข แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเมื่อใดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนไม่มีความไว้วางใจต่อกัน มีความขัดแย้งทั้งในทางความรู้สึกนึกคิดและการดำรงชีวิต ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในสังคมนั้น ดังนั้นประเทศต่างๆ จึงพยายามดำเนินการแบบบูรณาการเพื่อที่จะประสานกลุ่มคนที่มีความหลากหลายให้มีความรู้สึกร่วมกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บนพื้นฐานของความแตกต่างของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเหล่านั้น

ปัญหาการสร้างบูรณาการหรือการผสมผสานประชาชนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม นับเป็นปัญหาที่มีความสำคัญ เนื่องจากมีคนหลากหลายกลุ่มย่อมมีความขัดแย้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีวิต และยิ่งหากมีปัญหาด้านความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยแล้ว ยิ่งต้องมีการจัดการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นไปอีก

ประเทศสมัยใหม่มักจะมีประชากรที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ โดยปกติมักจะประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ของคนส่วนใหญ่กลุ่มหนึ่ง และชาติพันธุ์อื่นๆ อีกหลายกลุ่ม ซึ่งเรียกว่าเป็นชนกลุ่มน้อย

ชนกลุ่มน้อยนี้อาจเป็นคนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ และอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจายทั่วไป เช่น กรณีคนจีนในประเทศไทย หรือ อีกกลุ่มหนึ่งอาจเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่มานานแล้วในพื้นที่ของตน เช่น กรณีคนไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในจังหวัดชายแดนของภาคใต้ คนเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นชนกลุ่มน้อยในสายตาของคนไทยกลุ่มอื่นๆ หรือเมื่อเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ แต่เมื่ออยู่ในเฉพาะพื้นที่ของตนเองแล้ว คนกลุ่มนี้ถือเป็นชนกลุ่มใหญ่และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ของตนเองอย่างแท้จริง

ความจำเป็นในการต้องมีการแลกเปลี่ยนข่าวสาร และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างระหว่างชาติพันธุ์ ต้องอาศัยแนวคิดในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มดังกล่าว ซึ่งแนวคิดที่น่าสนใจได้แก่ การกลมกลืนทางวัฒนธรรม(Assimilation) ความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ (Ethnic Distinctiveness) และการวิเคราะห์ด้วยการผสมผสานแนวคิดแบบต่างๆ (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ,2547)

การกลมกลืนทางวัฒนธรรม(Assimilation)

การศึกษาความกลมกลืนระหว่างชาติพันธุ์ ได้รับอิทธิพลทางความคิดในแนวชาติพันธุ์อำนาจ ให้ความสำคัญกับโน้ตค้น “การผสมผสานทางวัฒนธรรม” (Acculturation) ความกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Assimilation) ซึ่งจะเน้น การผสมผสานและความกลมกลืนทางวัฒนธรรม

R.Tteske and B.Nelson (1973) ได้ชี้ให้เห็นว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรม เป็นเรื่องของ การศึกษา เกี่ยวกับกระบวนการที่มีการรับและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ซึ่งมักจะเกิดขึ้นในกลุ่มที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน และมีทัศนคติที่ดีต่อกัน และในการผสมผสานวัฒนธรรมนี้ อาจเป็นไปได้ในลักษณะการปรับเปลี่ยนความหมายให้เข้ากับวัฒนธรรมเดิมของแต่ละฝ่าย อย่างไรก็ตามเป็นไปได้ว่าการผสมผสานทางวัฒนธรรมอาจเกิดจากการถูกบังคับ

ในกรณีของจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยนั้นในรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2465-2478 ได้ใช้นโยบายความกลมกลืนทางวัฒนธรรม โดยมีคำสั่งให้ชาวไทยมุสลิมต้องเรียนภาษาไทยในโรงเรียน พูดภาษาไทย และอพยพคนไทยจากที่อื่นๆ ให้เข้าไปอาศัยปะปนในพื้นที่กับชาวไทยมุสลิมในภาคใต้

จากการศึกษาของพลโทกิตติ รัตนฉายา (2535) อดีตแม่ทัพภาคที่ 4 เกี่ยวกับการใช้นโยบายกลมกลืนทางวัฒนธรรมพบว่า หลักการสำคัญของการใช้นโยบายดังกล่าวนี้คือ ทำให้ชนส่วนน้อยละทิ้งวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของตนเอง หันไปยึดเอาวัฒนธรรมของของกลุ่มใหญ่มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต รวมทั้งมีความสำนึกว่า ตัวเองเป็นสมาชิกของสังคมส่วนใหญ่อย่างแท้จริง ชนส่วนน้อยจะไม่สนใจหรือละทิ้งเอกลักษณ์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ และเข้าร่วมปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกของกลุ่มใหญ่โดยไม่มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเรา พวกเขา

ซึ่งการใช้นโยบายดังกล่าวของรัฐบาลสมัยนั้นประสบกับปัญหาและอุปสรรคมากมาย และในทางปฏิบัติมักเกิดปัญหาการต่อต้านและความรุนแรงที่ตามมาเนื่องจากการไม่ยอมรับในวัฒนธรรมใหม่ที่เข้าไปชนกลุ่มน้อยพยายามที่จะรักษาเอกลักษณ์ของตนไว้ตลอดไป ซึ่งนโยบายดังกล่าวนี้อาจใช้อย่างมีประสิทธิภาพในกลุ่มชนที่มีลักษณะเฉพาะดังต่อไปนี้

- 1) ชนกลุ่มใหญ่ ซึ่งเป็นผู้กลืนจะต้องไม่มีความแตกต่างกันมากในด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิตโดยทั่วไป เช่นในกรณีของคนไทยซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ และกลุ่มคนจีน ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย ทั้งสองกลุ่มต่างมีวัฒนธรรมการนับถือศาสนาใกล้เคียงกัน มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายกัน ซึ่งทำให้ความรู้สึกที่เป็น พวกเรา พวกเขา ไม่รุนแรง และทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองกลุ่มเป็นไปด้วยดี แต่ต่างฝ่ายก็ยังคงมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้อย่างไม่เสื่อมคลาย

2) วัฒนธรรมของคนกลุ่มใหญ่ต้องมีเกียรติในสายตาของคนกลุ่มน้อย ทำให้ชนกลุ่มน้อยไม่รู้สึกลำบากใจในการเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่

3) ชนกลุ่มน้อยจะต้องไม่มีจำนวนมากเกินไป เมื่อเทียบกับคนส่วนใหญ่ และจะต้องไม่กระจุกตัวอยู่อย่างหนาแน่นในพื้นที่ใด พื้นที่หนึ่ง การกลมกลืนจะเป็นไปในลักษณะลำบากหากชนกลุ่มน้อยในจำนวนมากเกินไป หรือแยกตัวออกมาอยู่ห่างจากคนกลุ่มใหญ่กว่า

4) การกลืนวัฒนธรรมของคนกลุ่มน้อยจะเกิดขึ้นได้นั้น ลักษณะของคนในกลุ่มวัฒนธรรมใหญ่กว่าต้องเป็นคนใจกว้าง เต็มใจคบค้าสมาคม และเปิดโอกาสให้สมาชิกของคนกลุ่มน้อยได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญต่างๆ ของประเทศได้อย่างเต็มที่ และมีความรู้สึกว่ามีความเท่าเทียมกันในทุกๆ ด้าน นอกจากนี้ในการเลื่อนสถานภาพทางสังคม ก็ต้องไม่เกิดความรู้สึกที่ถูกคนกลุ่มใหญ่กีดกัน หรือมีความรังเกียจในเรื่องใดๆ

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการใช้แนวคิดความกลมกลืนทางวัฒนธรรมนี้ สามารถเกิดขึ้นได้ในกรณีทีกล่าวมานี้แต่ในความเป็นจริงแล้วลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นได้ยาก เนื่องจากคนกลุ่มใหญ่มักมีความรังเกียจไม่ยอมรับและดูถูกเหยียดหยามคนกลุ่มน้อย ไม่ยอมคบหาสมาคมด้วย และในขณะเดียวกันคนกลุ่มน้อยก็มีความรู้สึกผูกพันยึดมั่นในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตตามประเพณีของกลุ่มตนอย่างแน่นแฟ้น และชอบที่จะใช้ชีวิตอยู่ภายในกลุ่มของตนเองมากกว่า แม้จะมีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมแต่โดยพื้นฐานแล้วมนุษย์ไม่ว่าชาติ ภาษา หรือศาสนาใด มีความเหมือนกันในด้าน ความต้องการได้รับความช่วยเหลือ การสร้างเสริมมิตรไมตรี หรือการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีความปรารถนาให้ผู้อื่นชื่นชม และสรรเสริญในสิ่งที่ตนกระทำการเสียสละในบางสิ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งผลตอบแทนเหล่านี้ ล้วนทำได้ไม่ยากดังคำพูดที่ว่ายิ่งให้ยิ่งได้รับมากกว่า

สื่อมวลชนไทยกับกรณีการเสนอข่าวสารของชาวมุสลิม

สื่อมวลชนเปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนภาพของสังคม การนำเสนอเรื่องราวความเคลื่อนไหวอย่างตรงไปตรงมาจะสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคมนั้นได้ แต่เมื่อใดก็ตามที่ต้องเสนอ เนื้อหาทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมแล้ว สื่อมวลชนต้องตรวจสอบรายละเอียดอย่างรอบคอบ ลึกซึ้งเพราะเป็นเรื่องที่กระทบต่อความเชื่อและเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน และไวต่อความรู้สึกของผู้รับสารมาก

หากสื่อมวลชนตระหนักและรับรู้ถึงความสำคัญและอุดมการณ์ในการเสนอข่าวที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกเหล่านี้แล้ว ความรู้สึกที่ว่า “พวกเขา พวกเขา” ก็จะไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน แต่ในสภาพความเป็นจริงนั้น การนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามที่ผ่านสื่อมวลชน ยังคงมีกลิ่นไอของความไม่เป็นธรรม และอคติเจือปนอยู่ด้วยเสมอ ซึ่งอาจสรุปสาเหตุได้ดังนี้

1. ความไม่เข้าใจในหลักการอิสลามของสื่อมวลชน เรื่องนี้อาจให้อภัยกันได้ หากผู้สื่อข่าวหรือสื่อมวลชนที่ไม่ใช่มุสลิม แต่ความไม่รู้ไม่เข้าใจสามารถแก้ไขได้โดยการศึกษาหาความรู้และการทำความเข้าใจกับศาสนาอิสลามและคนมุสลิมให้มากขึ้น โดยเฉพาะหลักการพื้นฐานในเรื่องความเชื่อเพื่อสามารถนำเสนอข้อมูลได้อย่างยุติธรรม และเป็นธรรม

ดร.อัมเรียว บวง จากมหาวิทยาลัยแห่งชาติมาเลเซีย เคยตั้งข้อสังเกตว่า การที่สื่อมวลชนยังคงรายงานข่าวสารอิสลามอย่างมีอคตินั้นก็เพราะมักจะหลงคิดว่า อิสลามก็คือศาสนา และคำเทศน์ต่างๆ ทั้งที่ความเป็นจริงนั้น อิสลามคือ ข้อปฏิบัติและวิถีชีวิตทั้งมวลของชาวมุสลิม (the way of life) ดังนั้นบทบาทของผู้นำทางศาสนาจักร กับบทบาททางด้านอาณาจักรจึงแยกกันไม่ออก แต่สื่อมวลชนไม่เข้าใจ และสรุปว่า ศาสนาอิสลามสนับสนุนให้คนก้าวร้าว และละเมิดขอบเขต เช่นเดียวกับความเข้าใจผิดๆ ในเรื่องบทบาทของสตรีมุสลิม ซึ่งสื่อมวลชนสรุปว่า สตรีมุสลิมถูกกดขี่ให้เป็นเพียงประชากรชั้นสองในโลกอิสลาม

ความเข้าใจผิดเหล่านี้ อาจไม่ได้มาจากความไม่รู้ของสื่อมวลชนเอง แต่อาจมีส่วนมาจากการได้รับข้อมูลที่ผิดๆ เช่น คำว่า “จีฮาด” ในพจนานุกรมของตะวันตกจะพบว่า ให้ความหมายดังนี้

Jihad = a war by Muslims against unbelievers or enemies of Islam หรือ ในพจนานุกรมของไทยโดย ส.เศรษฐบุตร ให้ความหมายว่า จีฮาด หมายถึง สงครามศาสนาที่อิสลามทำกับคนนอกศาสนา

ซึ่งตามความหมายดังกล่าวนี้สวนทางกับหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามอย่างสิ้นเชิง เพราะแม้แต่ในคัมภีร์อัลกุรอาน ยังมีข้อความตอนหนึ่งระบุว่า “ใครก็ตามที่ทำร้ายบุคคลอื่นเพื่ออ้างว่าบูชาพระอัลเลาะห์นั้น เท่ากับว่าคนผู้นั้นกำลังทำร้ายตัวเอง” อีกทั้งคำว่า “จีฮาด” ตามความหมายที่ถูกต้องของอิสลามคือ “จงต่อต้านคนที่มึลใจชั่วร้าย” เท่านั้น

2. เจตคติที่ผิดๆ ของสื่อมวลชนที่สั่งสมมาแต่อดีต เจตคติเหล่านี้อาจสืบเนื่องมาจากปัจจัยที่กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้น แต่สิ่งนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยที่เจตคติที่ไม่ถูกต้องของสื่อมวลชน มักจะถูกถ่ายทอดออกมาผ่านการเขียน การพูด ที่อ้างถึงชาวมุสลิม เช่น คำว่า แหก โจรมุสลิม เป็นต้น

ไพฑูรย์ สุนทร บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาหนังสือพิมพ์ไทยรัฐกล่าวว่า เวลานี้ผมเริ่มได้คิดและยิ่งเพิ่มความระมัดระวังเพิ่มขึ้นในการเสนอข่าวทำนองนี้ เพราะในสมัยก่อน เคยใช้คำพาดหัวหนังสือพิมพ์ว่า “โจรมุสลิมฆ่าโหด” ซึ่งก็ได้รับผลกระทบทันที เนื่องจากมีผู้ร้องเรียนว่าทำไมเมื่อคนพุทธไปก่อคดีอาชญากรรม จึงไม่พาดหัวว่า “โจรพุทธฆ่าโหด” บ้าง เป็นต้น

3. “ความไม่จริงใจและความหวาดระแวงของรัฐ การหวาดระแวงของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐที่มักจะมีมองว่าชาวมุสลิมเป็นประชาชนชั้นสอง มีการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกับคนไทยพุทธ เนื่องจากเห็นว่าคนมุสลิมพูดไม่รู้เรื่อง ไม่พยายามสื่อสารโดยใช้ภาษาไทยทำให้เป็นปัญหาต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ หรือแม้แต่การวิพากษ์วิจารณ์กลุ่มก่อการร้ายผ่านสื่อมวลชนก็มักจะมีการวิเคราะห์อย่างไม่เป็นธรรม นอกจากนี้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีปัญหาด้านประวัติศาสตร์ และการใช้ภาษาที่สื่อสารเป็นภาษามลายู(ภาษายาวี)ก็ยิ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดยึดยึดข้อหาต่างๆ แก่ประชาชน โดยปราศจากหลักฐานในหลายๆ ครั้ง

4. ช่องว่างระหว่างรัฐกับผู้นำมุสลิม เรื่องเป็นเรื่องเปราะบาง ในขณะที่ฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐหวาดระแวงต่อกลุ่มชาวมุสลิม ฝ่ายผู้นำมุสลิมก็ตกอยู่ในโลกของความหวาดกลัว และมองข้าราชการว่ามีเจตนาไม่บริสุทธิ์ ขาดความจริงใจ คิดจะกลืนวัฒนธรรมของตน เช่น การรณรงค์ให้ทุกคนใช้ภาษาเดียวกัน คือภาษาไทย เป็นต้น (วิลาสินี พิพิธกุล,2533)

คำว่าเชื้อชาติ ชนชาติ เผ่าพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นคำที่ใช้กันอย่างกว้างขวางทั่วไปว่าหมายถึงกลุ่มคน ที่มีวิถีชีวิตอยู่ในพื้นที่ใด มีภาษา วิถีชีวิต จารีตประเพณีคล้ายคลึงกัน รวมทั้งอาจมีความสำนึกในความเป็นคนที่มีสายโลหิตเดียวกัน และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางวัฒนธรรม หากแต่การศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาดังกล่าวมา ที่ผ่านมานั้นทำให้เราทราบดีว่า เรื่องดังกล่าวนี้มีความละเอียดอ่อน สลับซับซ้อน และน่าสนใจศึกษาเพื่อแสวงหาหนทางที่จะใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบท่ามกลางความแตกต่างเหล่านี้ให้ได้

อย่างไรก็ดี ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของคน หรือกลุ่มคน ไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาในการสื่อสารเสมอไป หากทั้งสองฝ่ายได้ทำความพยายามที่จะสร้างความเข้าใจร่วมกัน หากจุดที่เป็นความเหมือนในความแตกต่างเพื่อนำไปสู่รูปแบบของการสื่อสารที่จะสามารถสร้างผลสัมฤทธิ์ในการยอมรับกติกาของสังคม การดำเนินชีวิตท่ามกลางความแตกต่างและนำความต่างเหล่านั้นมาสร้างเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มตนเองเพื่อที่จะสืบทอดไปยังรุ่นต่อไป เป็นการธำรงรักษาเผ่าพันธุ์แห่งความหลากหลายแต่เป้าหมายของชีวิตเหมือนกัน นั่นคือสันติสุขในการอยู่ร่วมกัน ■

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ (2547) ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา, กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
วิสาลินี พิพิฑกุล สื่อสารมวลชนปริทัศน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 12-13 พ.ศ. 2532-2533 บทความ การสื่อข่าวมุสลิมใน
สังคมไทยปัจจุบัน
- กิตติ รัตนฉายา, พลโท. (2535) โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย **ดับไฟใต้**
สุรพงษ์ โสธนะเสถียร,ดร. การไหลเวียนของข่าวสารในชุมชนมุสลิม
แนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. (2547)หนังสือรวบรวมบทความจากการประชุมประจำปีทาง
มานุษยวิทยาครั้งที่ 2 เรื่อง ชาติและชาติพันธุ์ วิถีชีวิตและความหลากหลายทาง
ชาติพันธุ์ในโลกปัจจุบัน (เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 36) สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
- lasswell H. (1949) "The Structure and Function of Communication in Society" in W S
Schramm (ed) Mass Communication, Urbana, University of Illinois Press.
- Louis Golomb(1978). Broker of Morality : Thai Ethic Adaption in Rural Maliasian Setting
Hónolulu: The University of Hawaii Press.
- Micheal J C "Perception of Ethnicity and Ethnic Behavior: an Empirical Exploration. In Urban
Ethnicity". Edit by Abhner Cohen. London: Tavistock 1974.
- Richaed Mead. 1990 .Cross Cultural Management Communication.Sasin Graduate Institute of
Bussiness Administration ,Thailand.
- Stephen W. Littlejohn.Theories of Human Communication. 7 edition The Wadsworth Group
New York. USA.
- R.Teske and B.Nelson (1973) A Clarification:Acculturation and Assimilation in American
Life. New York Oxford University Press.
- Schramm w.(1954) "How Communicate Work" in Schramm W.(ed) The Process and Effects of
Mass Communication. Urbana: University of Illinois Press.
- เจริญ บุญยาคติชัย (2535) การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนา
และ ป้องกันตนเองในจังหวัดปัตตานี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ดรุณี บุญภิบาล (2530) การศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส
กับจังหวัดสตูล ซึ่งมีผลกระทบต่อกรปกครอง สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทร์วิโรฒ สงขลา .
- พรพิไล จุนนะทัศน์ และคณะ ทศนคติของชาวไทยมุสลิมต่อทางราชการและเจ้าหน้าที่ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พรไชย ศิริสาธิตกิจ (2541) การรับรู้ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์รายวันของประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดน
ภาคใต้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- รัชณี กัลยาคุณวุฒิ แนวโน้มการศึกษา: เปรียบเทียบสังคมไทยพุทธและไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้.
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สรินยา กิจกระชัวร์ (2541) การรับคริสตศาสนากับการปรับตัวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนอาข่า
ในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุรินทร์ พิศสุวรรณ (2528). สภาวะชาติพันธุ์กลุ่มน้อยอิสลามและ ชาตินิยมมาเลย์: กรณีศึกษาชาวมาเลย์-
มุสลิม ในภาคใต้ของประเทศไทย โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บทความพิเศษ. แนวทางดับไฟใต้รอบล่าสุด น.ส.พ.ไทยโพสต์ ฉบับประจำวันที่ 8 สิงหาคม 2547 หน้า 4
มติชนสุดสัปดาห์ (2547). คร.วันประธานเบอร์ชาตู: คอลัมน์ในประเทศ ฉบับประจำวันที่ 28 พ.ค. -
3 มิ.ย. ปีที่ 24 ฉบับที่ 1241

อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. (2547) หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน บทความเรื่อง “ไฟใต้...ในสถานการณ์สากล” หน้า 7
ฉบับประจำวันที่ 28 กันยายน